

Adrienne Rich Şiirinde Sesin Önemi

Zeynep Koçođlu

zbkocoglu@yeditepe.edu.tr

Abstract

This article describes how poetry can be used as a pedagogical tool in teaching English and provides a rationale for an integrated approach to teaching literature in the language classroom by stylistically analyzing Adrienne Rich's voice in her poetry. In the twentieth century, women poets use the act of "writing" to gain "voice" as moving from silence to way of speaking out. This voicing experience becomes one way for women poets to search for truth. I try to apply this concept of voice to the poetry of a contemporary American woman poet, Adrienne Rich. By creating a theory of voice, I want to show why and how voice becomes the central issue in women's poetry, and how this theory of voice can be integrated into a foreign language classroom.

Key words: poetry, Adrienne Rich, stylistic analysis

Özet

Yirminci yüzyılda kadın yazarlar, "yazma" işlevini ya "ses" kazanmak için, ya da sessizlikten çıkıp kendilerini ifade edebilmek için kullanmışlardır. Yaşantılarını dile getirme süreci kadın yazarlar için gerçeği aramanın yollarından biri haline de gelir. Bu makalede, şiirdeki ses kavramını genel olarak çağdaş Amerikalı kadın yazarlarda, özellikle de Adrienne Rich'te görülen ses kuramına uygulamaya çalışacağım. Bunun yanı sıra, bu çalışmada kadın şairlerin şiirlerinde sesin neden önem kazandığı da incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Şiir, Kadın Şairler, Feminizm

1- GİRİŞ

Kadın şairler, yıllar boyunca şiir yazma yetilerini ya “ses” kazanmak için, ya da sessizlikten çıkıp kendilerini ifade edebilmek için kullanmışlardır. Yaşantılarını yazarak dile getirme süreci kadın şairler için gerçeği aramanın yollarından biri haline gelir. Kadın şairler, sözü edilen bu şiirsel sesi “özyaşamöyküsel” bir ses olarak görmektedir. Kadın şair yaşam deneyimini ve dilini şiirde kendi sesiyle birleştirir, ve yaşantısını konuşma, dinleme, adlandırma ve sessizlik yoluyla betimler. Kullandığı dilde farklı bir sözdizimi karşımıza çıkar, noktalama imlerinin yokluğu ve satırların bölünmesi okuru iki ya da daha fazla anlamın mümkün olduğu bir ironiye götürür. Bu ironi ya da çokluk okurun şairi anlamasını sağlamaktadır. Alice Ostriker, Dili Çalmak (Stealing the Language) adlı çalışmasında, kadın şairlerin tarihini inceler ve kadın şiirine özgü konuları ve imge örüntülerini araştırır. Ostriker (1986) kadınların kulağa geldiği haliyle sese vurgu yaptıklarını söyler, bu da kadın şiirini “popüler, toplumsal, erişilebilir ve aynı zamanda da sanat statüsünü koruyan” (s. 204) bir şiir haline getirir.

Ostriker’e (1986) göre, alışılmış edebi dilin “onayladıklarımızı ve onaylamadıklarımızı da etkileyecek şekilde sistemli biçimde cinsiyetlendirilmiş olduğunu” (s.2-3) anlamamız gerekir. Konuşmacılar, yazarlar olarak toplumsal bir yapılandırmanın ürünüyüz. Hem kullandığımız dil, hem de kimliklerimizi oluşturup başkalarıyla iletişim kurmak için dili kullanmayı öğrenme yolumuz, “sistemli bir biçimde cinsiyetlendirilmiştir”. Kadın ve kadının şiirsel sesi kavramlarını toplumsal yapılar olarak ele almakla, kadınlar iç işleyişlerini sorgulama yoluna giderler ve şiir yazdıkları zaman o toplumsal yapının ötesine geçmeye çabalarlar. Kadınlar bu sistemleştirilmiş dilin kısıtlamalarının farkındadırlar, ancak, bu kısıtlamaları kabul etmezler, “doğru” ve “edebi” olanın ne olduğuna ilişkin beklentilerini yeniden tanımlamaya çalışırlar, aynı zamanda da kendilerini tanımlayacak yeni yollar üretirler. Bu iki işi yerine getirmek için, hem toplu hem de bireysel olarak, dili kullanmada “güçlü kolektif ses” (Ostriker, 1986; s. 8) denilen yeni yollar yaratmaya çalışırlar. Elbette kadınların yarattığı yazını ve bu yazının değerini, özellikle de kadın şiirini anlamak için, öncelikle seslerindeki ve yazılarındaki temel değişiklikleri görmemiz gerekir. Ostriker’in de (1986) söylediği gibi:

Gerçek şiirin cinsiyetinin olmadığı inancı. . . kadın şairleri bir grup dahilinde, ait

oldukları gelenek çerçevesinde görmeyi öğrenmediğimiz anlamına gelir. . . . Kadın yazarlara özgü çoklu ve karmaşık örüntüler, örneğin düşünce, duygu, sözsel tını ve hatta sözcükler olmadan, hiçbir kadın yazarı gerektiği gibi okuyamayız. (s. 9)

Yazılarında, okur hem dilin sistemine kafa tutan toplu bir etkinliği, hem de kendilerini yeniden tanımlamaya dair bireysel bir etkinliği içeren bir değişiklik duygusu sezer. Sonuç olarak, yazarlar ve okurlar arasındaki ilişkinin geleneksel sınırları kalkmaya başlar, ve kadın yazarlar okurlarına “kapalı ürünler olarak işleyecek şiirlerle değil, şairler ve okurlar arasındaki bireysel etkileşimleri yaratacak şiirlerle” (Ostriker, 1986; s. 9) ulaşmayı denerler.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar kadınların ve kadınların şiirsel sesinin toplumsal olarak yapılandırılmasına, onların bu sesi kendilerini ve dünyayı yeniden tanımlamak için nasıl kullandıklarına, özellikle de dilbilimin çözümlemelerine eğilerek önem vermektedir. Aslında, dilbilimciler dili toplumsal bağlamından ayırmazlar; toplumda dilin farklı kullanımlarına önem verirler. İlginç bir biçimde, dilbilimciler kadınların dili dilbilimsel olarak erkeklerden farklı kullandıklarını öne sürerler. Robin Lakoff (1975) Dil ve Kadınların Yeri (Language and Women's Place) adlı çalışmasında kadınların dili "boş sıfatlar, bağlayıcılar, sıklıkla kullanılan “öyle”ler, aşırı doğru bir dilbilgisi ve aşırı kibar biçimler" (s. 53-55) gibi belirli bazı şekillerde kullandıklarını belirtir. Bu olumsuz yanların dışında, aynı zamanda kadınların kullandığı dilin diğer kadınlarca anlaşılabilir bazı ipuçlarının olduğunu söyleyerek olumlu yanları da verir. Bu “ipuçları” kadınlar arasında yeni bir yorumlamayı da beraberinde getirir. Lakoff ayrıca kadınların dili iki amaç dahilinde kullandığını belirtir: bireyselliklerini korumak ve başkalarının dikkatini ve ilgisini çekmek için. Bir tartışma sırasında kadınlar kendilerini tanımlamak ve öteki kadınlarla ilişkiye geçmek için dinler ve konuşurlar. Böylelikle, ses büyük önem kazanır, çünkü ses, sevginin (dinleme ve paylaşma yetisi) ve gücün (kişinin dili kendisini tanımlama yolu olarak kullanması) “zıtlıklarını” bünyesinde barındırır. Böylece, dilin kullanımı daha esnek ve değişken bir hal alır. Jennifer Coates (1986) Kadınlar, Erkekler ve Dil (Women, Men, and language) adlı çalışmasında, “yeni kadınların modalarını” “daha anarşist, daha yaratıcı, daha esnek. . . .” (s. 11) olarak tanımlar. Coates, iletişimin “eski” baskıcılığından uzak, yeni ifade yollarının önemine işaret eder. Bu “yeni” dil ile, kadın şairler sürece ve diyaloga birincil önem verirler, bu sırada da edebi kabul edileni yeniden tanımlar, geleneksel

“eski” dille tartışır ve yazar ile okur arasındaki sınırları incelerler.

Mary Belenky'nin (1986) Kadınların Bilgiye Ulaşma Yolları (Women's Ways of Knowing) adlı kitabında belirttiği gibi, kadın şairler “benzersiz ve özgün bir sesle konuşmayı öğrenmeli, otoritelerin sunduğu çerçevelerin ve sistemlerin dışına çıkmalı ve kendi çerçevelerini yaratmalıdırlar” (s. 134), böylece daha önce sözünü ettiğimiz “yeni” dilin özelliklerine ulaşabilirler. Konuşmayı, yazmayı, kendimizi ve başkalarını anlamayı öğrenme yollarımız toplumsallaşmamızın ürünüdür ve bunların farkına varmak bizi hem toplumsal yapıların içinde çalıştırır, hem de bunların ötesine geçirir. Kadınların şiirinde olup biten de bence budur. Adrienne Rich (1978) Yalanlara, Sırlara ve Sessizliklere Dair (On Lies, Secrets, and Silences) adlı kitabında, şiirin “dil eleştirisi” olduğunu söyler, çünkü şiir “sözcüklerimizi yeni bir boyutta duymamızı ve görmemizi sağlar” (s. 38). Sözünü ettiğimiz ses kuramının, kadın şairlerin kendilerine, dile ve topluma dair tanımları sorgulama ve değerlendirme yolu olduğuna inanıyorum.

2- ADRIENNE RICH'İN ÜÇ ŞİİRİ

Üç şiir aracılığıyla: “Elvira Shatayev için Fantazya” (“Phantasia for Elvira Shatayev”) (Ortak Bir Dilin Rüyası, 1978, 4-6), “Upper Broadway” (Ortak Bir Dilin Rüyası, 1978, 41), ve “Kız kardeş Gizemler” (Ortak Bir Dilin Rüyası, 1978, 47-52), Adrienne Rich, şiirsel sesinin yayıldığı alanı gösterir. Ele alacağım bu üç şiir de Rich'in Ortak bir Dilin Rüyası (The Dream of a Common Language) adlı kitabından seçildi. Kitabın başlığından da anlaşılacağı üzere, Rich dili yeniden düşlemek, dilin hayalini kurmak ve sesin toplu gücü üzerinde duruyor.

Adrienne Rich'e göre, şair diğer kadınlarla konuşan kadının kendisidir, ve şairin “ortak bir dil düşü” o dinleyiciye ulaşma arzusunun temsilidir. Yalanlara, Sırlara ve Sessizliklere Dair (On Lies, Secrets, and Silence)'de (1979) açıkladığı gibi, “mesele... erkeklerin reddedilmesi değildir; kadınların öncelikli olarak kendilerine ve birbirlerine karşı mevcudiyetleridir... bu da yeni bir dilin oluşacağı potadır” (s. 249). Tüm bu unsurlar Ortak bir Dilin Rüyası 'nda belirginleşir - şiirler bir kadın tarafından, kendisi ve başka kadınlar için ve hakkında yazılmışlardır. Rich (1978), “Rüya”sında erkeğin diline ve dilde erkek egemenliğine isyan eder. Kadınlar arasında ve onlara dair “ortak” olan noktalara ilişkin farklı bir bakış açısı öne sürer, ve “ortak” olanı şöyle tanımlar:

Baskının ve gücün, zararın ve güzelliğin etkileşimi. En yalın şekliyle,

kadınlarda, kelimenin her anlamıyla “uyanacak” *sıradan olan*, hem ruhani hem de aktivizm anlamında. Bizim için “sıradışı” ya da “alışılmadık” olmak, başarısız olmak demek. Tarih, başkalarını aynı bırakmış, “sıradışı”, “örnek teşkil eden”, “alışılmadık” ve elbette “emsal” kadınlarla dopdolu. “Sıradan kadın” aslında karanlıkta kalmış milyonlarca kadındaki olağanüstü sağ çıkma isteğinin vücuda gelmiş hali, bu öyle bir yaşam gücü ki, çocuk doğurmanın ötesine geçiyor: doyurulamaz, kromozomatik bir gerçek. Nerede olursak olalım, ancak ve ancak birbirimizde var olan bu güce güvendiğimiz ve bu gücün ihtiyacımız olan her an orada olacağını bildiğimiz an, ancak o zaman terk etmeyi ve “bütün sevgililerimiz” tarafından terk edilmeyi bir kenara bırakacağız. (s. 255)

Bu alıntıda da görüldüğü gibi, Rich kadınlarda bir bilinç oluşturmaya çalışmaktadır. Bu nedenle, dişillikte en güzel ve saygıdeğer şeyin “ortak” olan olduğunu söyler. Aynı zamanda, Rich kadınlara faydalı olmak istemektedir. Şiirin gidişatını değiştirmek, onu bir dişil estetiğine dönüştürmek çabasıdır. Rich (1979) estetiği “kadınsı güç” olarak nitelerken “bir şeyin üzerinde kullanılan geleneksel ataerkil gücü değil, yaratmak, düşünmek, dile getirmek için kullanılan, hayallerimizi somutlaştırmaya yarayan, hayatlarımızı ve çocuklarımızın hayatlarını dönüştürmemize yarayan gücü” (s. 271) kasteder.

Ayrıca, Rich’e göre dişil estetik için “güç” kazanmak amacıyla kadınlar arasında ortak bir dil yaratılmalı ve geliştirilmelidir. Sözüne ettiği “ortak dil”, belli bazı sözcükleri ya da tümce örüntülerini içeren bir dil değildir; bağlantılar kurmak için bir sistem olarak dildir. Bu yüzden, şiir Rich’in ortak bir dil yaratmasında bir araçtır. Rich’e göre şiir, “öncelikle dilin gücünün yoğunlaşmış halidir, bu da evrendeki her şeyle bizim nihai ilişkimizin gücüdür. Sanki bize ait olduklarını başka türlü söyleyemeyeceğimiz güçler duyusal bir biçimde kendilerini bize gösterirler.”(s. 248) Sonuç olarak şiirler “bağlantılar kurmanın” modeli olurlar ve “ortak bir dil hayalini” “duyusal bir şekle” getirirler. Rich, daha önce sözüne ettiğim üç şiirle, kadınlık gücüne ve kişisel ilişkilerle bağlantı kurma yolunu inceler.

“Elvira Shatayev için Fantazy” ("Phantasia for Elvira Shatayev") adlı şiirinde, kadınlardan oluşan bir grupta Lenin Zirvesi’ne ulaşmaya çalışırken ölümle karşılaşan bir kadın dağcının üzerinden süreç, dil, ve ses konularına değinir. Başlıktaki "fantazy"

sözcüğü, iki sözcüğün birleşmesiyle oluşturulmuştur: fantazma (yanılsama) ve fantazyaya (özgür, aracı bir kompozisyon, yazarın düş gücünün serbestçe, sınırsızca dolaştığı bir yapıt). “İçin” edatı ile bu sözcüğün birleşimi okura sanki şiir Rich’in sesiyle olacakmış gibi bir izlenim veriyor, halbuki ses açıkça Shatayev’e ait. Şiirdeki ses, dağcıların takım lideri Elvira Shatayev’in sesi. Shatayev, eşiyile konuşuyor, kocasının kadınların cansız vücutlarını bulduğunu ve gömdüğünü hayal ediyor, ölümlülük konusuna değiniyor. Bu başlıkla, Rich bir başkası için yazmanın bir yanılsama olduğunu, Rich’in hayal gücünün aynı zamanda Shatayev’in sesi olduğunu öne sürüyor. Şiir bir ses harmanı ile başlıyor. İlk üç dizede, topluluk sesi ve ortak çaba toplu bir uğraşı belirtmek için “biz” zamiriyle ifade ediliyor: "Ayaz soğuktu / Ta ki kanımızın soğuğu geçti ayazın soğuğunu ve sonra rüzgâr / dindi ve biz uyudu." (1-3. dizeler). Dağa tırmanırken, kadınlar enerjilerini toplayıp ortak bir çabaya yöneltirler ve eylemleri ölümlülüklerinin ötesine geçer. Böylelikle, Shatayev’in şahsında Rich özne ve yazar arasında artık hiçbir sınırın olmadığını, bireysel seslerinin birleşerek tek bir ses olduğunu ve bir topluluk hissi yarattığını öne sürer.

Rich’in sonraki dizelerinde de bu topluluk hissi devam eder: “Bu uykumda konuşursam eğer,” (4. dize) der ve takımın kendilerini tırmanışa hazırlayışına odaklanır. “Artık kişisel olmayan bir ses” ile konuşur (5. dize), bir sonraki dizede de, parantez içinde şunu ekler: “(seslerle demek istiyorum)” (6. dize). Elvira Shatayev, Rich’in, kadınların seslerini bir yanılsamaya ya da şarkıya –bir “fantazyaya”- dönüştürdüğü *persona* haline geliyor. Aslında, “artık kişisel olmayan bir dil” şairin, kadınların ortak deneyimi olan dağa tırmanış ortak çabasını merkeze yerleştirirken ses verebildiği dildir. Bu toplu dilde güç vardır;

¹“Burada yukarda bütün sözcüklerin içinden bir *evet* toplandı

Güçleri kendini eritti ve tam vaktinde

Olmayan derecelerin *Hayır* ına rastladı” (14-16. dizeler)

Dağcıların o “evet”i “kendini erit(mek)” olarak üretilmiştir (15. dize). Bu güçlü toplu ses “olmayan derecelerin *Hayır*”na rastlar (16. dize). Ölüme rağmen böyle bir bütünlük, doluluk hissi Shatayev’in kocasının durumu algılayışından farklıdır. Şiirin sonraki dizelerinde, Elvira Shatayev kocasının aynı dağı, cesetleri bulmak ve gömmek

¹ Şiirlerin İngilizce’den Türkçe’ye çevirilerini Sayın Pınar Köprücü yapmıştır.

için tırmandığını hayal eder. Kocasının kendisine duyduğu sevginin farkındadır, ancak ikisi arasındaki farkı da anlamaktadır: ”Sen buraya kendin için tırmandın / bizse kendimiz için.”. (36-37. dizeler). Erkek tekildir ve kendi odaklıdır, oysa kadınlar kendilerini güçlü kılan ortak bir amacı paylaşırlar. Shatayev kadınların birbirine beslediği sevgiyi kocanın karısına duyduğu sevgiyle karşılaştırınca, kocanın sevgisi bencil ve sınırlı görünür. Burada sözü edilen “lezbiyen” bir sevgi türü değildir, beraberce başarmaya değer bir şeyi elde etmekten duyulan sevgi ve mutluluktur:

ve her birimiz biliyoruz hiç sevmemiştim

böyle hiç görmemiştim

kendi güçlerimin bunca elimden alınıp paylaşılıp

geri verildiğini (53-56. dizeler)

Dahası, Rich erkeğin ölüm anlayışının kadınlarınkinden farklı olduğunu da söyler. Kadınlar için ölüm bir başlangıç iken, erkek için bir sonudur. Rich’e göre, onlar ölüm sayesinde bir ve birleşik olmayı başarmışlardır ve toplu bir güç yaratma çabaları ölmeyecek, devam edecektir. “Fantazy” aşağıdaki dizelerde tartışmalı bir tona bürünür. Rich’in ilerlemek için bir sebebi ve onu izleyecek bir adamı vardır:

Bizi gömdüğünde hikayeni anlattın

bizim hikayemizse bitmez akar dururuz

bitirilmemiş başlanmayana

mümkün olana

Her hücrenin ateşten çekirdeği, içimizden çarparak

evrenin sırrına karıştı

bu karların altındaki kayadan zırh

bu dağ, zihinlerimizin şeklini almış olan

temel ve önemsiz değişiklikler yoluyla

tıpkı birbirimizi buraya getirmek için

geçirdiklerimiz gibi

kendimizi seçerken birbirimizi ve bu hayatı

-o hayat ki, her nefesi ve tutunuşu ve daha ileriki sağlam ayak basmaları

hâlâ bir yerlerde geçerlidir ve devam eder (38-51. dizeler)

Bu şiirde mücadele etmeye, işleme geçirmeye, toplu çabaya verilen bir söz vardır; şiirdeki duraklar ayrımı değil, ihtimali gösterir. Söz öbekleri birbirinden tamamıyla ayrılmamıştır. Aksine, öbeklerin arasındaki sessizlikler, sözdizimsel kaynakların ve anlamların paylaşımını yaratır. Sessizlikler metne yumuşak bir biçimde akar. Dizelerin ritmi, birbirini izleyen üçlü grupların düzenli örüntüsünden de anlaşılabilir: "bitirilmemiş," "başlanmayan," ve "mümkün olan." Aradaki boşluklar düşünceyle doludur, ve sınırları değil, olasılıkları gösterir.

Bu görselleştirme "Yukarı Broadway" ("Upper Broadway")'de de devam eder. Sesle uğraşmaktansa, bu kez görmeyi dönüştürür. Şiir doğal bir manzaranın kentsel tasviriyle açılır: "Yaprağın tomurcuğu uzanır / havalandırma bacasının soğuk ışığına." (1-2. dizeler)

Konuşmacının aşık nesneliliği, yaprak tomurcuğunu "bir günün soluk uzantısı" (3.dize) olarak tanımlamasıyla son bulur. Daha sonra da tomurcuğun konumunu göz önüne getirmeye çalışır: "yukarıya bakarken bir şeylerin değiştiğini bilirsin" (4. dize). Benliklerin ortaya çıkması ve nesnellik-öznellik ayrımı, Rich'in sözcüklerin "senin içinde yaşasınlar diye" yazıldıklarını söylemesiyle devam eder (9. dize). Sonra konuşan kişi kendini kör bir kadın olarak görür: "bu terlikli kocakarı... buzlu sokaklarda ağır ağır ilerleyen." (13. dize) Hem kendisidir bu kadın, hem de bu kadını belirgin bir nesnel mesafeden tanımlar. Aslında burada, körlük mecaz anlamdadır, çünkü konuşan kişinin gözleri görür. Görme bir süreç haline gelir, çünkü anlatıcı ellerine bakar ve ellerinin "hâlâ bitmemiş" olduğunu görür (16. dize). Üstelik görme, ya olan ya da olmayan bir duyu değildir. Görme, görülenin bitmemiş yanını fark edebilecek bir niteliktedir. Son dizelerde, bu bitmemişlik duygusu tekrar aktarılır: "Camda kendi yüzüme bakıyorum... ve/ yarısı doğmuş bir kadın görüyorum." (19-20. dizeler) Görsel olan etkilidir ama nedense yeterli değildir. Anlatıcının yeniden tomurcuğu izlemeye başlaması ve sondaki elleri, izlemede düşünmeye sevk edici bir yan olduğunu gösterir,

kendi ve öteki arasındaki sınırlar artık kırılmıştır. Görme, özneye nesneyi ayıran değil, birleştiren bir duydur. Görme diyaloga yaklaştıkça, tıpkı seste olduğu gibi, öznellik ve nesnellik artık işe yaramaz olur.

“Kız kardeş Gizemler”de Rich diyalogu ve etkileşimi incelemeye devam eder, bu kez durum kız kardeşler arasında geçer. Kanımca bu şiirdeki, birinci, beşinci ve altıncı kısımlar oluşturduğum kurama daha uygun niteliktedir. Birinci kısımda Rich kız kardeşinden kendisine geçmiş anımsatmasını ister. Duymak istediği geçmiş kişisel bir geçmiş değil, “tarih öncesi” bir geçmiş gibidir. İşte bu “tarih öncesi” geçmişte kullanılan imgeler annelik (“durağan ağırlıklarımız / sırtımızdaki çocuklarla” (12-13 dizeler) ve yazı (“fener ışığında izlerimizin peşinden gittik” (20. dize) kadar evrenseldir. Gördüğümüz gibi bu geçmişte hiç erkek yoktur, sadece birlikte yazdıkça ve “aya dair bilgilerini” (26. dize) korudukça kendi dünyalarını yaratan iki kız kardeş vardır. İlk kısım konuşan kişinin şu sözleriyle sona erer;

Ezbere biliyorum, ama yine de

Bunu söylemene ihtiyacım var,

Beni tutmana, bana anımsatmana. (28-30 dizeler)

Bilmek, söylemek ve dokunmak konuşan kişinin geri dönmek istediği toplu yapılan etkinlikler.

Beşinci kısım Rich’in, kız kardeşi ve kız kardeşinin çocuğunun doğumu ile ilgili bir girişle başlar, ve böylece kız kardeşleri bugüne getirir. Konuşan kişi ikisi arasındaki sessizlikten söz eder: "Yıllar vardı sen ve ben / birbirimizle nerdeyse hiç konuşmadık." (1-2. dizeler) Şiirin bu bölümünde, ilk kez bir erkeğin varlığıyla karşılaşırız, bu da babalarından söz etmeleriyle olur. Babanın ölümü kız kardeşler arasındaki sessizliği bozar, kardeşler “çocukluklarını, kâğıt rulolarını” yakarlar (5. dize), bu da onları birbirleriyle konuşmakta özgür kılar. Kadınlar ses ile – konuşulan dille tanımlanmaktadır, çünkü “lehçe” genellikle konuşulan dili ifade eder. Konuşma onları birlikte bir dil yaratmaları konusunda özgürleştirir: "sende aklıma hiç gelmeyen sözcükler belirir." (19. dize) Sessizliği bozmuşlardır, işte artık kendilerini ve dillerini yaratabilecek özgürlüğe sahiptirler.

Beşinci bölümde şimdiki zamanı inceleyen Rich, şiirin son kısmında tekrar

geçmişe döner: "Öyle geriye döndük ki/ Çocukluğun evi tuhaf görünüyor." (1-2. dizeler) Tarih öncesi geçmişe dönmekle, kız kardeşler erkek egemenliğinde geçmiş çocukluklarını reddederler. Rich "başka bir gezegenden/ düşünüyü anlatsın diye" kız kardeşini çağırır (6-7. dizeler). Bu düş, topluluk anlayışlarını yeniden biçimlendirir. Düş yoluyla Rich, kadınların babalarının gelinleri olduğu fikrini çöpe atar, ve onun yerine bir başka fikir koyar:

Kız çocukları öncelikle

Annenin geliniydiler

Sonra da birbirlerinin (11-13. dizeler)

Öyleyse bu dişi soy, Rich'in "Sana sarılıp öyle anlatayım" (15. dize) dediği son dizeye dek devam eden "kardeş gizemler"den biridir. Dokunma, konuşma, ses ve hafıza kurulması gereken topluluk etkinlikleridir. Şiirdeki vurgu ortak anlayış üzerinedir, ve bu ortak amaç, rakip kardeşler yarışının yerine geçer.

Rich başka kadınlar, kendisi ve dil üzerine yazarak, geliştirmeye çalıştığı ses kuramını örnekler. İlk şiirde Rich yaşamın ve ölümün sınırlarını zorlamak için kadınların seslerini kullanır; ikinci şiirde, özneye nesne arasındaki sınırları kıran diyalog temelinde, bir duyu olarak görmeyi görselleştirir; ve son şiirde de, kendini ve başkalarını tanımlarken dişil sesin gücünü beyan eder. Rich şiirinin kişisel bir görüşü vardır, öyle ki, bu görüş kendi ve öteki, ölüm ve yaşam arasındaki sınırları zorladığı için toplu bir görüştür. Şiiri, yüzeysel görüşü sorgular, dille ve kadınların sesiyle ilişkili süreçler olmaları sebebiyle ölümü ve kendini tanımlamayı görselleştirir.

Rich bu şiirlerinde hem bireysel, hem de toplu sesi dile getirdiği için, sesi birleştirir. Bu seslerin ikisi de dildeki değişikliğe ve kendini tanımlamanın yeni yollarına vurgu yapar. Rich kendimizi ve ötekileri takdir etme ve anlama şekillerimizin öğretilme yollarını sorgulamanın ve yeniden düşünmenin önemli olduğunu gösterir.

KAYNAKÇA

Belenky, M. F. (1986). *Women's ways of knowing: the development of self, voice, and mind*. NY: Basic Books.

Coates, J. (1986). *Women, men, and language*. NY: Longman.

Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*. NY: Harper & Row.

Ostriker, A. (1986). *Stealing the language: the emergence of women's poetry in America*. Boston: Beacon Press.

Rich, A. (1978). *The dream of a common language: poems 1974-1977*. NY: Norton.

Rich, A. (1979). *On lies, secrets, and silences*. NY: Norton.

Zeynep Koçođlu is a full-time faculty member of Foreign Language Education Department at Yeditepe University, Faculty of Education, Istanbul, Turkey. She teaches TEFL methodology and skills (reading and writing), use of technology in language teaching and practicum courses. She has published articles on portfolio (electronic and paper) use in teacher education, the use of communication strategies in EFL and gender differences in the use of expletives. She is very much interested in using technology in teaching English to young learners. At the moment, she is conducting a large-scale research in digital storytelling in teaching English to elementary school students.